

Een gouden armband

Een geschiedenis
van mediterrane
immigranten in
Nederland
(1945-1994)

Will Tinnemans

«Voor een hoop werkgevers was het nu éénmaal goedkoper om twee Turken te werven dan om dure machines aan te schaffen. Maar ik wil niet ontkennen dat bij een aantal werkgevers gemakzucht de overhand had. Ze zeiden: al die trammelant met die dure machines, geef mij maar tien Spanjaarden, dan red ik het wel»

J.A.P. Grevers, voormalig secretaris Vereniging Nederlandse Ondernemingen

«Het was echt het smerigste werk dat ik ooit gezien heb. We zaten van 's morgens zeven tot 's avonds vijf met plastic handschoentjes aan en schorten voor in baden met zout- en zwavelzuur te rommelen. De gaten vielen zo in die handschoenen en schorten. Je ademde die troep ook in, er was nauwelijks bescherming tegen. In die hele fabriek werkten zes Nederlanders. Verder een Spanjaard en een stuk of vijfentwintig Marokkanen. Dat bedrijf had gewoon niet meer bestaan, als er geen buitenlanders waren»

Ahmed Lamnadi, afkomstig uit Noord-Marokko

«En de overheid wil ook wel eens een oogje dichtknijpen, omdat er economische belangen in het geding zijn. Ik heb het echt vaak meegemaakt dat een burgemeester zei: 'Ik ben daar een beetje gek dat ik dat bedrijf te gronde ga richten, dat is helemaal niet goed voor de werkgelegenheid in mijn gemeente.' En als ik collega's van nu spreek, dan denk ik dat er niet veel veranderd is»

Herman Fraaij, voormalig directeur Vreemdelingenzaken op het ministerie van Justitie

«Cultuurveranderingen kunnen nóóit plaatsvinden zonder conflict. Dat conflict is meestal wel de moeite waard. Ik heb ontzettend veel relatieproblemen gezien. Ik was voortdurend bezig met lijmen. Ik heb in Tunesië met gezinnen gewerkt waarvan de vader in het buitenland werkte. Moeder moest daar een dubbelrol spelen. Soms ging dat goed, soms niet. Hier zag ik de gevolgen»

Aïcha Brini, medewerkster Limburgse Immigratie Stichting, afkomstig uit Tunesië

bron: www.vijfeeuwenmigratie.nl

Ter herinnering aan mijn vader

bron: www.vijfeeuwenmigratie.nl

EEN GOUDEN ARMBAND

Een geschiedenis van mediterrane immigranten
in Nederland (1945 - 1994)

Will Tinnemans

Nederlands Centrum Buitenlanders, Utrecht

bron: www.vijfeeuwenmigratie.nl

De Stichting Nederlands Centrum Buitenlanders heeft bij haar 20-jarig bestaan de opdracht voor het schrijven van dit boek verstrekt.

Vormgeving: Mehmet F. Sahinbas, Michiel Goosen, Nemma Hafez

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Tinnemans, Will

Een gouden armband: een geschiedenis van mediterrane immigranten in Nederland (1945-1994) / Will Tinnemans. -

Utrecht: Nederlands Centrum Buitenlanders

Met lit.opg.

ISBN 90 5517 041 0

Trefw.: arbeidsmigratie; Middellandse-Zeegebied-Nederland; geschiedenis; 1945-1994 / buitenlandse werknemers; Nederland.

© 1994, Nederlands Centrum Buitenlanders / Will Tinnemans, Utrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever en auteur.

INHOUD

I. WELKOM, VREEMDELING! (1945 - 1959) 9

De vingerfabriek 10 - Loutering 12 - Rampspoed geboren? 14 - Italiaanse mijnwerkers 17 - Met hart en ziel 19 - Proefkonijnen 22 - Ongewenste vreemdelingen 23

II. REDDERS IN NOOD (1960 - 1969) 27

La mamma 28 - Meer Italianen 30 - Verboden voor Italianen 33
Beschamende taferelen 36 - «Ten hoogste enkele jaren» 38 - Eigen belang 41 - «Voor hen kan alles» 44 - Het schoenlepeffect 46 - Exul Familia 50
Paradijs of hel 52 - De grote leegloop 55 - «Geef mij maar tien Spanjaarden» 57 - What makes Sammy run? 59 - Met de billen bloot 60 - Spontane buitenlanders 64 - «Ik voelde me ècht welkom» 65 - Van levensbelang 68
Bloedeloze wetenschap 71 - Vraag 1: wie zijn de blijvers? 73 - Vraag 2: integratie of segregatie? 76 - Vraag 3: vooroordelen of realiteit? 79 - 1 juli: geboortedag van Marokkanen 81 - Een soort reserveleger 83 - De geboorte van de illegaal 86 - Ontzuiling? 88 - De kiemen van verzet 89 - «Een soort EHBO-post» 92 - De buitenlander als slachtoffer 95

III. ONGEWENSTE GASTEN (1970 - 1979) 97

Nuttige antropologie 98 - Wegwerp-buitenlanders 100 - Doorgeprikte mythen 103 - Een koude douche 105 - Perpetuum mobile 108
De buitenlander als vuurtoren 111 - Slavendrijvers van het vrije westen 113
Potentiële plakkers 117 - Het conflictmodel 119 - Zakkenvullers 122
«Hé, grote paardelul» 124 - Den Uyl is in den olie 127 - Oprotten en aanpassen 130 - Blank en veilig 133 - Doe-het-zelvers 136 - Politiek neutrale steun aan de junta 138 - Een strijdfront 140 - De lange arm van koning Hassan 142 - Verscheurde gemeenschap 145 - Turkse trots 147
Een huis voor Allah 151 - «Jammer dat hij geen Turk is» 155 - Regularisatie 157 - Stukgewerkte handen 161 - De Grote Vergissing 163 - Vertraagde reacties 165 - Permanente tijdelijkheid 168 - Het voordeel van de twijfel 170
Het einde van een illusie 172 - Doodlopende weg 174 - Taal als lokaas 176
Onoverbrugbare kloven 178 - Geschokte beelden 181 - Sterke mannen,

zwakke vrouwen 184 - Ontworteling 186 - Meervoudige afhankelijkheid 188 - «Knal, boem, uit elkaar, punt» 191 - Afgedwongen faciliteiten 193
Wet van de remmende achterstand 195 - Soort bij soort 198 - Een zevenmaandskindje 200

IV. ZE BLIJVEN! (1980 - 1989) 203

De ban gebroken 204 - Een knots van een fout 205 - Een positief zelfbeeld 207 - Bureau Molleman presenteert zich 211 - Kladderadatsch 213 - Kracht als zwakte 217 - In een cirkel gevangen 218 - Een trui voor de winter 222
Vervaging van de culturele identiteit 225 - Gewogen en zwaar bevonden 228
David en Goliath 230 - De maakbare samenleving op een dood punt 233
Samen sterk? 235 - Eendracht maakt macht 238 - De ondoordringbare Nederlander 240 - De best betaalde portier 243 - Tegen de stroom in 247
Blank Nederland 249 - Eigen volk eerst 251 - Woordinflatie 253
De nationale identiteit als taboe 256 - Kleur bekennen 259 - Besmettingsgevaar 260 - Tussen integratie en emancipatie 264 - Van sappige citroen tot lege schil 266 - Opgestaan, plaats vergaan 269 - Opgelegde inspraak 271
De vuile was 273 - Het recht om niet te kiezen 278 - Het kwaad beteugeld? 280 - Een eerlijke kans 282 - Vrouwelijke ongehuwden met houten been 284 - De som der delen 287 - De terugtrekkende overheid 291 - Boventallige allochtonen 294 - Papieren tijgers 295 - Van vrije vrouw tot immigrantenvrouw 298 - De tolk als hulpverlener 300 - Sociale tijdbommen 302
Paseswet 304 - Het primaat van de economie 306 - Dominee zonder geloof 310 - Dubbeldooiers 312 - Stairway to heaven 316 - Het einde van de kruistochten 318 - Brug of afgrond 321 - Niet wanhopig, wel bezorgd 323
Het slachtoffer als dader 328 - Het begin van de kruistochten 330 - Martelaren van God 333 - Pyjamavolk 336 - Rechten en plichten 339 - Remmende voorsprong 343 - Zorgzame samenleving 345

V. VERLOREN VERLEDEN (1990 - 1993) 347

De illegaal als boeman 348 - Apocalypse now 349 - Nationale eigenschappen 351 - Naïeve dwazen 355 - Een nieuwe Hitler 356 - «Zuidafrikaanse atmosfeer» 359 - Frits van Bouillon 361 - De weg kwijt 364 - Oude wijn in nieuwe zakken 367 - Kreupel paradepaard 369 - Een tandeloze mond 372
Versterkte werkelijkheid 373 - Een stevige boterham 376 - Het wortelpunt 379
De rechtzinnigen in het geloof 382 - De kracht van positief denken 384
Een verdrietig gevoel 386

VI. EPILOOG (1994 -) 389

Déjà vu's 390 - De tam-tam van Kosto 393 - Taboes doorbroken 396 - Eén stap vooruit, twee achteruit 397 - De grote sprong voorwaarts 400 - Succes en falen 403 - Een gouden armband 409

VERANTWOORDING 413

GERAADPLEEGDE LITERATUUR 434